

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Szanse aplikacji metod ewaluacji w nauczaniu łaciny na poziomie dwusemestralnego lektoratu

Author: Aleksandra Golik-Prus, Marzena Tofilska

Citation style: Golik-Prus Aleksandra, Tofilska Marzena. (2016). Szanse aplikacji metod ewaluacji w nauczaniu łaciny na poziomie dwusemestralnego lektoratu. W: D. Gabryś-Barker, R. Kalamarz (red.), "Ocenianie i pomiar biegłości językowej : wybrane aspekty teoretyczne i praktyczne" (S. 181-194). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Aleksandra Golik-Prus, Marzena Tofilska

Szanse aplikacji metod ewaluacji w nauczaniu łaciny na poziomie dwusemestralnego lektoratu

The Possibility of Applying Evaluation Methods in Teaching Latin as a Two-Semester Course

Abstract: The characteristics of Latin as an ancient language significantly limit the application of methods used in teaching modern languages. The grammar-translation model has, so far, yielded the best results in teaching Latin at the university level, which, in turn, requires the evaluation methods used during the course to reflect that model and the language skills developed in this particular way. Other methods are significantly less effective and should be used only to introduce variety and render the learning process more appealing. The study of Latin is virtually completely devoid of the elements emphasized in the study of modern languages, which, in turn, necessitates the changes in evaluation, in order to take into account the range of the evaluated skills.

Key words: Latin, grammar-translation model, evaluation, socio-linguistic context, characteristics of ancient languages, logical thinking, language skills

1. Wprowadzenie

Zastosowanie odpowiedniej metody ewaluacji efektów kształcenia musi, co oczywiste, przebiegać w pełnej korelacji z zakresem celów, jakie stawia nauczanie języków starożytnych – do jakich łacina niewątpliwie należy (OKOŃ 1970: 194–239). Mimo niezaprzeczalnych związków z nowożytnymi językami z rodziny języków romańskich oraz niewątpliwym wpływem na słownictwo takich języków jak polski czy angielski łacina jest obecnie uboższa o kilka aspektów, które stanowią nierozłączny element rozwijających się nieustannie funkcjonujących języków nowożytnych. Nie chodzi tu wcale o terminy, nowo powstałe słowa z dziedziny technologii, które, jakkolwiek w sposób ograniczo-

ny, są systematycznie tworzone i wprowadzane do słownika łaciny współczesnej – ale o aspekt komunikacyjny (RICHARD, SCHMIDT (eds.) 1983: 117–155), a także poszerzanie czy ewoluowanie zakresu znaczeniowego słów – tak charakterystyczne dla dynamicznie rozwijających się takich języków nowożytnych jak na przykład język angielski.

Kolejnym problemem, który musi być uwzględniany w nauczaniu języka łacińskiego, jest zarówno brak dostatecznie dobrego kontekstu socjolingwistycznego – dystans, jaki dzieli potencjalnego użytkownika języka łacińskiego od czasów, kiedy był w powszechnym użyciu, oraz niewystarczająco bogaty materiał źródłowy – czasami mamy do czynienia z wyrazami występującymi w starożytnych tekstach tylko raz, co sprawia, że nie tylko właściwe rozumienie tekstu, ale jakakolwiek jego interpretacja może nosić zaledwie znamiona prawdopodobieństwa. Wszystkie te aspekty stanowią o skomplikowanym i ograniczonym w znacznym stopniu procesie poznawania i nauczania języka starożytnego – w tym łaciny. To w konsekwencji prowadzi do znacznego ograniczenia czy zawężenia możliwości zastosowania metod ewaluacji języka stosowanych w przypadku języków nowożytnych (SOBOLEW, SUJECKA-ZAJĄC 2014: 11–13).

2. Kilka uwag o roli i wartości języka łacińskiego we współczesnym świecie

Z przeprowadzonych przed kilkoma laty zarówno w Wielkiej Brytanii, jak i Niemczech badań wynika, że nauka języków klasycznych poza poznaniem nowego języka, pełni dodatkową, niezwykle ważną funkcję – uczy logicznego myślenia, a także – co potwierdziły wspomniane badania – wzbogaca kulturowo. „W 2010 r. brytyjska organizacja Friends of Classics zleciła niezależnej firmie zajmującej się ankietami i badaniem opinii przeprowadzenie badania pt. *Impact of Classics Survey*. W badaniu tym losowo wybranej próbie 2700 dorosłych mieszkańców Wielkiej Brytanii, którzy mieli kontakt z *Classics* (najogólniej języki klasyczne) na poziomie szkoły średniej lub wyższej, zadano szereg pytań dotyczących tej dziedziny wiedzy. Pytania miały na celu dokonanie oceny przydatności nauki łaciny, greki, kultury i historii starożytnej w ich życiu zawodowym, prywatnym, a także emocji związanych ze zdobywaniem wiedzy i umiejętności w tej dziedzinie. Kwestionariusze zwróciło ponad 80% ankietowanych. Zapytani, czy rekomendowaliby nauczanie łaciny i/lub greki we wszystkich typach szkół średnich, 83% wyraziło silne poparcie dla takiego pomysłu, a 6% było przeciw. Co ciekawe, aż 47% kadry menedżerskiej i zarządzającej stwierdziło, że studiowanie *Classics* w jakiejkolwiek formie jest przydatne w ich pracy. Aż 81% wszystkich zapytanych uznało kontakt z językami i kulturą antyczną za korzystny dla ogólnej jakości ich życia” (TOCZKO 2014:

66–71; HAAG, STERN 2003: 174). „Redakcja „Frankfurter Allgemeine Zeitung” pytała w tym roku pracowników 30 działów największych niemieckich korporacji, jaki wpływ ma stopień z łaciny na proces rekrutacyjny w ich firmach. Odpowiedź odesłały 22 firmy, z których tylko potentat farmaceutyczny Bayer potwierdził, że znajomość łaciny służy jako jedno z kryteriów przy konkursach na niektóre stanowiska. Jednak wielu szefów przyznało, że dobra ocena z łaciny jest dla nich dowodem na to, że dana osoba przeszła dobrą szkołę myślenia. W związku z tym ocena z łaciny odgrywa rolę pomocniczą w procesie rekrutacji” (TOCZKO 2014; Bös 2010).

3. Specyfika języka łacińskiego i możliwości skutecznej ewaluacji umiejętności językowych, zdobywanych dzięki wybranym metodom i technikom nauczania

Uwzględniając zatem tych kilka niezwykle ważnych aspektów, należy zwrócić uwagę, że przy ograniczonym stopniu możliwości opanowania języka, niemożliwości zarówno osadzenia go w realiach, jak i braku sytuacji komunikacyjnych adekwatnych do możliwości zastosowania nabytych umiejętności językowych, a także braku komunikacyjnej interakcji – wszelkie próby tworzenia sytuacji podobnych do obecnych, powszechnych i naturalnych dla języków nowożytnych są sztuczne lub chybione. Metody ewaluacji muszą być więc, siłą rzeczy, również ograniczone i skrojone na miarę potrzeb.

Stosowana powszechnie metoda gramatyczno-tłumaczeniowa jako podstawowa do nauczania języków klasycznych, na przykład łaciny, sprawdza się najlepiej. Przy jej zastosowaniu zajęcia odbywają się w języku ojczystym uczącego się, a *target language* (język docelowy) jest używany w bardzo ograniczonym stopniu. Nauczane słownictwo podawane jest w postaci wyodrębnionych z kontekstu słówek, gramatyka zaś jest tłumaczona bardzo dokładnie, za pomocą różnorodnych metod. Dzięki poznanym zasadom gramatycznym uczący się uzyskują odpowiedź, jak budować zdania, dobierając odpowiednie konstrukcje. W odróżnieniu od języków nowożytnych zwraca się od początku uwagę na treść tekstów. Są one traktowane jako podstawa do analiz gramatycznych i merytorycznych (w ograniczonym stopniu kulturowych).

Dla osiągnięcia głównego i najważniejszego celu w nauczaniu języka łacińskiego, jakim jest dostarczenie narzędzi do rozpoznania tekstu zarówno od strony struktury syntaktycznej, jak i leksykalnej wartości tekstu, zanalizowania poszczególnych jego elementów oraz ostatecznej, końcowej interpretacji, wymieniona, powszechnie stosowana metoda jest – jak się wydaje – optymalnym narzędziem.

Dlatego też ewaluacja postępów oraz wyników nauczania powinna zawierać aspekty związane z właściwym rozpoznaniem struktur gramatyczno-składniowych, umiejętność zastosowania ich odpowiedników w języku przekładu oraz możliwość uzupełnienia tekstu tłumaczenia o aspekty kulturowe charakterystyczne dla języka funkcjonującego w danym obszarze oraz czasie.

Zastanowienia wymaga wobec tego pytanie: w jakim stopniu aplikacja innych metod stosowanych w nauczaniu języków nowożytnych jest przydatna w procesie ewaluacji języka łacińskiego? Jeśli przyjrzymy się wybranym metodom stosowanym w nauczaniu języków nowożytnych, oczywiste staje się, że w niewielkim stopniu lub w ogóle nie dają się one zaadaptować do nauczania języka łacińskiego. Taka sytuacja implikuje więc ograniczone możliwości ewaluacyjne.

Metoda bezpośrednia (SWEET 1899: 1–3; TITONE 1968: 26–32) stosowana w językach nowożytnych z myślą o uzupełnieniu braków powstałych w wyniku stałego stosowania metody gramatyczno-tłumaczeniowej najczęściej opiera się na dialogu na tematy bieżące, prowadzonego przez uczących się w języku docelowym, bazując na wybranym wcześniej temacie oraz pytaniach i odpowiedziach nawiązujących do prezentowanego materiału: gramatyki naucza się w sposób indukcyjny. W odniesieniu do łaciny zatem nie ma szerszego zastosowania i może być stosowana jedynie w kontekście poznania kultury starożytnego Rzymu i traktowana jako urozmaicenie zajęć. Ewaluacja przy tego typu metodzie może być potraktowana jedynie jako komponent dodatkowy w określaniu końcowej oceny semestralnej. Na przykład zdobycie określonej ilości punktów skutkuje otrzymaniem określonej noty.

Metoda bazująca na umiejętności rozumienia tekstu czytanego (MAJER-GEMIŃSKA 1992: 332), używana głównie w środowiskach akademickich, wykorzystywana jest jedynie do ogólnego zorientowania się w treści tekstów. Może być stosowana na późniejszym etapie nauczania łaciny, gdzie umiejętność czytania i rozumienia tekstu czytanego jest kluczowa. Dodatkowo wprowadza się wiadomości z kultury antycznej. Gramatyka opiera się na wyjaśnieniu niezbędnych zwrotów wspomagających rozumienie tekstów. Pierwsze teksty obejmują zazwyczaj wiedzę ogólną, a wraz z rozwojem znajomości języka rozszerza się wybór tematów oraz zasób słownictwa. Powyższa metoda znajduje zastosowanie jedynie na kierunkach, na których od uczącego wymagana jest przede wszystkim ogólna orientacja w zawartości merytorycznej tekstu, na przykład historycznego. Podstawowym narzędziem ewaluacji może tu być jedynie odpowiednio dostosowany do wymagań test.

Metoda audiolingwalna (BROWN 2000: 123–127; KOMOROWSKA 2001: 22; RICHARDS, ROGERS 1986: 44–61; RIVERS 1981: 3–7) oparta na behawiorystycznej koncepcji uczenia się, traktującej sprawność językową jako formę ludzkiego zachowania, gdzie obraz i język stanowią różne, ale wzajemnie uzupełniające się media, w odniesieniu do łaciny może mieć wymiar marginalny. Oczywiście

istnieją i w tym języku materiały wizualne typu: zdjęcia, piosenki czy filmy, przy wykorzystaniu których jest możliwe łączenie ścieżki dialogowej i napisów w różnych językach, co znacznie ułatwia odbiór, a w odniesieniu do łaciny umożliwia go. Metoda ta jednak znowu poszerza krąg zdobywanej wiedzy kulturowej. Jednoroczny kurs języka łacińskiego nie daje bowiem takich narzędzi i nie pozwala na zdobycie takich umiejętności, które umożliwiałyby wykorzystanie znajomości tego języka do oglądania filmów czy wykorzystywania istniejących nagrań w celu doskonalenia umiejętności słuchania i rozumienia języka mówionego. Podobnie jak we wcześniej omówionych metodach nauczania, również i w tej, szansa rozszerzenia ewaluacji poza możliwość zdobycia dodatkowej oceny, wliczanej do końcowej oceny, jest ograniczona.

Poza wymienionymi metodami w nauczaniu języków obcych wykorzystuje się szereg technik oraz sposobów aktywizacji studentów, które jednocześnie poszerzają spektrum zadań i możliwości zdobywania wiedzy.

Prezentacja multimedialna jest obecnie szeroko wykorzystywana w nauczaniu języków techniką również w odniesieniu do łaciny. Pozwala na opanowanie wybranego wycinka wiedzy z dziedziny gramatyki możliwej do wykorzystania na późniejszym etapie przekładu tekstu. Jeśli dotyczy dziedziny kulturowej, rozszerza tym samym tło społeczne, polityczne i literackie, niezbędne dla głębszego rozumienia literatury pisanej w danym języku, jak i jego specyfiki. W procesie ewaluacji pozwala na zróżnicowanie oceny dzięki możliwości obiektywnej weryfikacji przez uczącego poziomu prezentacji.

Omówione powyżej propozycje wprowadzania różnych metod – jak słuchanie nagrań czy wzbogacanie zajęć o elementy dyskusji, korzystanie ze źródeł internetowych, oglądanie filmów z dziedziny kultury oraz historii starożytnych cywilizacji – są jedynie próbą uatrakcyjnienia żmudnego i nieco niewdzięcznego procesu nauki języka, który, przy rozbudowanej koniugacyjnej i deklinacyjnej formie, jawi się jako trudny i skomplikowany. Można go porównać do nauki języka niemieckiego na poziomie elementarnym – gdzie opanowanie końcówek deklinacyjnych, użycie odpowiedniej formy osobowej stanowi dla uczącego się główny problem, inaczej niż w wypadku języka angielskiego, który na etapie początkowym (jeśli pominąć aspekt wymowy) jest znacznie łatwiejszym zadaniem. Nie możemy zatem nie uwzględniać w ocenianiu stopnia zaawansowania czy nabytych umiejętności językowych takich jak: rozumienie tekstu słuchanego, w ograniczonym tylko zakresie rozumienie tekstu czytanego, pominięty musi zostać również aspekt posługiwania się językiem mówionym, a także wypowiedź pisemna w tym języku. Ewaluacja ograniczać się zatem musi do elementów oceny opanowania gramatyki z uwzględnieniem składni oraz oceny umiejętności dokonania poprawnego przekładu tekstu na język ojczysty, co uwzględnia część stylistyki. Włączyć również można do oceny znajomość kultury cywilizacji antycznej i jej bogatą spuściznę w czasach nowożytnych.

4. E-learning w nauczaniu i ocenianiu w kontekście języka łacińskiego

Pozostała jeszcze do omówienia tak obecnie modna metoda **E-learningu**, czyli nauczania na odległość z wykorzystaniem Internetu, za pośrednictwem komputerów oraz innych nośników nowoczesnej technologii (SIEMIENICKI 1996: 18–30; 2005: 9–57; Lippman za: ROZEK 2006). W odniesieniu do języków nowożytnych, przy opanowaniu tak ważnych umiejętności językowych, jak: mówienie, rozumienie ze słuchu, pisanie w języku docelowym, rozumienie tekstu pisanego, gramatyka, słownictwo czy poprawna wymowa, e-learning jest niewątpliwie bardzo pomocny, z kolei w odniesieniu do języka łacińskiego sprawdza się w niewielkim stopniu. Trudno jest bowiem zastąpić dobry wykład z gramatyki nawet najlepszym programem e-learningowym, gdyż w procesie personalnej interakcji łatwiej jest wytłumaczyć wszystkie niuanse, trudne do przekazania w postaci krótkich reguł gramatycznych. Należy jednak stwierdzić, że samo ćwiczenie nabytych umiejętności gramatycznych przy użyciu tej metody może (poza większą liczbą różnorodnych ćwiczeń) stać się bardzo przydatne z prostej przyczyny. Współczesny odbiorca kursu językowego coraz częściej woli pracować z odpowiednim programem komputerowym niż z książką do nauki języka. Natomiast sama translacja wymaga już obecności nauczyciela, kierującego poprawnym przebiegiem tego procesu. W trakcie kursu języka łacińskiego prowadzonego przez lektorów SPNJO UŚ w Katowicach wykorzystywana jest platforma e-learningowa, a stworzone przez lektorów kursy stanowią świetne narzędzie pracy, służące zarówno doskonaleniu nabywanych umiejętności – ćwiczenia, jak i kontroli stopnia zaawansowania wiedzy – testy. Szczególnie dobrze sprawdzały się te kursy w nauczaniu specjalistycznego języka na Wydziale Prawa i Administracji, a także jako uatrakcyjnienie zajęć na wydziałach filologicznych, gdzie nieco więcej czasu można było poświęcić na zagadnienia kulturowe oraz kontynuację tradycji kultury starożytnego Rzymu i Grecji we współczesnej kulturze europejskiej. Ewaluacja zdobytej wiedzy może być przeprowadzana w formie: quizów, krzyżówek czy dopasowania opisów, na przykład architektury czy osoby do przedstawionych obrazków, a zdobyte oceny stanowić mogą cząstkowy, odpowiednio obliczony komponent oceny końcowej. E-learning oferuje też możliwość przeprowadzenia wymaganych testów gramatyczno-leksykalnych.

5. Próby zaadaptowania wymogów opisu kształcenia językowego do nauczania łaciny

W tym momencie niezbędne jest jeszcze odniesienie do *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego* (ESOKJ). ESOKJ, wydany przez Radę Europy, znany również jako *The Common European Framework of Reference for Languages* (CEFR lub CEF), czyli system opisu poziomu zaawansowania językowego, którego zadaniem jest standaryzacja nazewnictwa poziomów biegłości językowej, służyć ma ujednoliceniu nazewnictwa kursów językowych, ich poziomów i wymagań. ESOKJ określa wymagania egzaminów certyfikacyjnych oraz gwarantuje wzajemną uznawalność certyfikatów, dyplomów i zaświadczeń wydawanych przez różne instytucje w różnych krajach. Poziom podstawowy odpowiada A1 i A2. Poziom samodzielności to B1 i B2, natomiast poziom biegłości to C1 i C2.

W odniesieniu do praktyki języków nowożytnych, jak i języka łacińskiego nawiążemy do programu Jagiellońskiego Centrum Językowego (JCJ): „Programy nauczania w JCJ zawierają opis efektów kształcenia w zakresie umiejętności czytania, pisania, mówienia oraz słuchania. Dostosowujemy je także do założeń i specyfiki poszczególnych kursów (np. kursy tematyczne) i potrzeb słuchaczy oraz Wydziałów UJ. JCJ współpracuje z poszczególnymi Wydziałami UJ przy ustalaniu treści programowych zajęć z języków obcych. Zarówno lektoraty akademickie, jak i kursy ogólnodostępne projektowane są w odniesieniu do skali referencyjnych poziomów zaawansowania Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego Rady Europy (ESOKJ), co oznacza, że oferujemy kursy na poziomach: podstawowym – A, samodzielności – B, oraz biegłości – C, a efekty kształcenia opisane są wg formuły: »po zakończeniu kursu uczący się potrafią«/ (*can do statements*). Programy nauczania zawierają następujące elementy: zagadnienia gramatyczno-syntaktyczne, funkcjonalne, tematyczne oraz, tam gdzie jest to wymagane, specjalistyczno-akademickie. Przy określaniu zamierzonych efektów kształcenia brane są pod uwagę kategorie Polskiej Ramy Kwalifikacji: umiejętności, wiedza i kompetencje społeczne”¹. W JCJ zaproponowano również w odniesieniu do łaciny następującą skalę poziomów: Vestibulum (A1), Vestibulum plus (A1+), Ianua (A2), Palatium (B1), Thesaurus (C1).

Nieodzowne jest w tym kontekście wskazanie na różnicę między prowadzeniem nauki języków nowożytnych na poziomach określonych standardami ESOKJ, a prowadzeniem nauki języka łacińskiego, zgodnie z programami kierunków studiów, na których wymagana jest nauka tego języka. Ta zasadnicza różnica wskazuje na skalę trudności aplikacji metod ewaluacji w odniesieniu do języka łacińskiego, na przykład na potrzebę tworzenia i kalibrowania włas-

¹ <http://www.jcj.uj.edu.pl/studenci/programy-nauczania> [dostęp: 11.01.2016].

nych wskaźników dla poziomu wynikającego z umiejętności uczących się (na przykład uwzględnienie odpowiednich kompetencji na gruncie języka polskiego jako ojczystego).

Przedstawiona przez JCJ propozycja podziału kursu lektoratowego na określone poziomy, przy oferowanej przez wydziały liczbie godzin (wliczając w to pracę własną studenta), nie zdaje egzaminu. Komponent dialogowy i narracyjny nie znajdują uzasadnienia z powodu braku czasu na ćwiczenia praktyczne, komponent translacyjny daje się realizować przy okrojonej liczbie i zakresie tekstów. Wprowadzenie metryki i jej praktyczny wymiar nie ma możliwości realizacji. Omawianie w szerszym zakresie kontekstu kulturowego, nawet przy zastosowaniu metody krótkich prezentacji znajduje częściowe zastosowanie. Powyższe uwagi nie mają służyć krytyce zaproponowanej przez JCJ gradacji poziomów i zdobywanych w ich trakcie umiejętności, ale jedynie służą wykazaniu braku możliwości ich realizacji w czasie oferowanej przez wydziały ilości godzin lektoratowych. W związku z tym, przedstawiony przez JCJ podział na poziomy z przypisanym zakresem umiejętności, przyjęty na zajęciach organizowanych, odnosi się raczej do osób pragnących realizować naukę języka łacińskiego autonomicznie i przypomina program obowiązujący studentów filologii klasycznej. Trzeba jednak zaznaczyć, że taka inicjatywa w szerszym aspekcie zasługuje jedynie na poparcie.

W przedstawionej poniżej tabeli poziomów, poziom A1 odpowiada dwusemestralnemu lektoratowi, chociaż i tak w porównaniu z obowiązującymi sylabusami stanowi ich rozszerzenie. Podstawą wszelkiego zróżnicowania sposobów ewaluacji są różnice w obowiązkowym zakresie wszelkiego rodzaju kompetencji, przewidywanych do zdobycia przez uczącego się. W odniesieniu do lektoratu języka łacińskiego najczęściej stosuje się metodę gramatyczno-tłumaczeniową, co ogranicza ewaluację do testów. Zostały one podzielone na weryfikujące część wiedзовą (zalicza się tu testy gramatyczno-leksykalne) oraz część kompetencyjną (w jej skład wchodzi translacja). Liczba testów z reguły ogranicza się do dwóch testów wiedзовych i jednego testu kompetencyjnego. Dodatkowym elementem ewaluacji może stać się tu technika prezentacji.

Tabela 1

Zestawienie poziomów i odpowiadającym im umiejętnościom według JCJ

Poziom	Posiadane umiejętności
A1	Osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie i potrafi stosować potoczne wyrażenia i bardzo proste wypowiedzi dotyczące konkretnych potrzeb życia codziennego. Potrafi formułować pytania z zakresu życia prywatnego, dotyczące na przykład: miejsca, w którym mieszka, ludzi, których zna, i rzeczy, które posiada, oraz odpowiadać na tego typu pytania. Potrafi przedstawiać siebie i innych. Potrafi prowadzić prostą rozmowę, pod warunkiem że rozmówca mówi wolno, zrozumiale i jest gotowy do pomocy.

	<p>.....</p> <p>Czytanie</p> <p>Po zakończeniu kursu student potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przeczytać adaptowany tekst źródłowy i sentencje zgodne z jego zainteresowaniami, prawidłowo odczytać i zastosować zapis bibliograficzny w języku łacińskim • przeczytać proste teksty łacińskie dotyczące danej dziedziny nauki • prawidłowo odczytać poezję łacińską z zastosowaniem zasad metryki (na wybranych kierunkach) <p>Komponent akademicki:</p> <p>Student potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • odczytać i przetłumaczyć prosty tekst lub sentencje • zastosować w pracy własnej terminologię łacińską typową dla danego kierunku studiów <p>Tłumaczenie pisemne</p> <p>Po zakończeniu kursu student potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przełożyć z pomocą słownika prosty tekst zgodny z jego zainteresowaniami lub dziedziną studiów • przeprowadzić analizę gramatyczno-składniową tłumaczonego tekstu • zrozumieć, dzięki znajomości leksyki łacińskiej, etymologię wielu wyrazów używanych w języku polskim i w innych językach nowożytnych <p>Komponent akademicki:</p> <p>Student potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykorzystać przetłumaczone teksty łacińskie we własnej pracy naukowej
A2	<p>Osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie wypowiedzi i często używane wyrażenia w zakresie tematów związanych z życiem codziennym (są to na przykład: b. podstawowe informacje dotyczące rozmówcy, jego rodziny, zakupów, otoczenia, pracy). Potrafi porozumiewać się w rutynowych, prostych sytuacjach komunikacyjnych, wymagających jedynie bezpośredniej wymiany zdań na tematy znane i typowe. Potrafi w prosty sposób opisywać swoje pochodzenie i otoczenie, w którym życie, a także poruszać sprawy związane z najważniejszymi potrzebami życia codziennego.</p> <p>.....</p> <p>Przewidywane efekty kształcenia.</p> <p>Czytanie</p> <p>Po zakończeniu kursu student potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wybrać i przeczytać tekst źródłowy zgodny z jego zainteresowaniami • prawidłowo odczytać i zastosować zapis bibliograficzny w języku łacińskim • prawidłowo odczytać daty na dokumentach napisanych w języku łacińskim (na wybranych kierunkach) <p>Komponent akademicki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • odczytać i następnie zastosować w pracy własnej terminologię łacińską typową dla danego kierunku studiów • dostrzec związki i analogie między językiem łacińskim a językami nowożytnymi pod względem leksyki i syntaksy <p>Tłumaczenie pisemne</p> <ul style="list-style-type: none"> • przełożyć z pomocą słownika prosty tekst oryginalny zgodny z jego zainteresowaniami lub dziedziną studiów

	<ul style="list-style-type: none"> • przeprowadzić analizę gramatyczno-składniową tłumaczonego tekstu zrozumieć, dzięki znajomości leksyki łacińskiej, etymologię wielu wyrazów używanych w języku polskim <p>Komponent akademicki</p> <ul style="list-style-type: none"> • tłumaczyć i interpretować przekładany tekst łaciński w szerszym historyczno-kulturowym kontekście • wykorzystać przełożony tekst we własnej pracy naukowej
B1	<p>Osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie znaczenie głównych wątków przekazu zawartego w jasnych, standardowych wypowiedziach, które dotyczą znanych jej spraw i zdarzeń typowych dla pracy, szkoły, czasu wolnego itd. Potrafi radzić sobie w większości sytuacji komunikacyjnych, które mogą się zdarzyć w czasie podróży w regionie, gdzie mówi się danym językiem. Potrafi tworzyć proste, spójne wypowiedzi ustne i pisemne na tematy, które są jej znane bądź ją interesują. Potrafi opisywać doświadczenia, zdarzenia, nadzieje, marzenia i zamierzenia, krótko uzasadniając bądź wyjaśniając swoje opinie i plany.</p> <p>.....</p> <p>Przewidywane efekty kształcenia:</p> <p>Czytanie</p> <p>Po zakończeniu kursu student potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wybrać i przeczytać tekst źródłowy zgodny z jego zainteresowaniami • prawidłowo odczytać poezję łacińską, stosując zasady metryki • szybko rozpoznać konstrukcje gramatyczno-składniowe w czytanych tekstach <p>Komponent akademicki:</p> <p>Student potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • odczytać i następnie zastosować w pracy własnej terminologię łacińską typową dla danego kierunku studiów • dostrzec związki i analogie między językiem łacińskim a językami nowożytnymi pod względem leksyki, semantyki i syntaksy <p>Tłumaczenie pisemne</p> <p>Po zakończeniu kursu student potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przełożyć z pomocą słownika tekst oryginalny zgodny z jego zainteresowaniami lub dziedziną studiów • przeprowadzić analizę gramatyczno-składniową tłumaczonego tekstu • zrozumieć, dzięki znajomości leksyki łacińskiej, etymologię wielu wyrazów używanych w języku polskim i w innych językach nowożytnych <p>Komponent akademicki:</p> <p>Student potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tłumaczyć i interpretować przekładany tekst łaciński w szerszym historyczno-kulturowym kontekście • zastosować przełożone teksty we własnej pracy naukowej • wskazać podstawowe tropy i figury w przekładanym tekście
B2	<p>Osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie znaczenie głównych wątków przekazu zawartego w złożonych tekstach na tematy konkretne i abstrakcyjne, łącznie z rozumieniem dyskusji na tematy techniczne z zakresu jej specjalności. Potrafi porozumiewać się na tyle płynnie i spontanicznie, by prowadzić normalną rozmowę z rodzimym użytkownikiem języka, nie powodując przy tym napięcia w którejkolwiek ze stron. Potrafi – w szerokim zakresie tematów – formułować przejrzyste i szczegółowe wypowiedzi ustne lub pisemne, a także wyjaśniać</p>

	swoje stanowisko w sprawach będących przedmiotem dyskusji, rozważając wady i zalety różnych rozwiązań.
C1	<p>Osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie szeroki zakres trudnych, dłuższych tekstów, dostrzegając także znaczenia ukryte, wyrażone pośrednio. Potrafi się wypowiadać płynnie, spontanicznie, bez większego trudu odnajdując właściwe sformułowania. Skutecznie i swobodnie potrafi posługiwać się językiem w kontaktach towarzyskich i społecznych, edukacyjnych bądź zawodowych. Potrafi formułować jasne, dobrze zbudowane, szczegółowe, dotyczące złożonych problemów wypowiedzi ustne i pisemne, sprawnie i właściwie posługując się regułami organizacji wypowiedzi, łącznikami, wskaźnikami zespolenia tekstu.</p> <p>.....</p> <p>Przewidywane efekty kształcenia:</p> <p>Czytanie</p> <p>Po zakończeniu zajęć translatoryjnych student potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazać różnice pomiędzy językiem łacińskim klasycznym i średniowiecznym w zakresie podanym w punktach wymienionych powyżej • samodzielnie czytać ze zrozumieniem różne gatunki tekstów z łaciny średniowiecznej z wykorzystaniem słownika (tłumaczone w ramach zajęć oraz samodzielnie wybrane zgodnie z zainteresowaniami i potrzebami naukowymi) <p>Komponent akademicki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opracować krytycznie wybrany przez siebie zgodnie z zainteresowaniami i potrzebami naukowymi tekst z łaciny średniowiecznej o różnej skali trudności i objętości (w tym także dłuższy i trudniejszy) oraz sporządzić właściwie przypisy, odczytać i objaśnić różne zapisy dat, podać systematycznie bibliografię i wykorzystany materiał źródłowy <p>Tłumaczenie tekstu</p> <ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie tłumaczyć zróżnicowane teksty z łaciny średniowiecznej na język polski ze słownikiem, a także samodzielnie je analizować i interpretować (teksty z zajęć oraz wybierane samodzielnie zgodnie z zainteresowaniami i celami naukowymi) <p>Komponent akademicki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tłumaczyć, analizować i interpretować zróżnicowane • gatunkowo i tematycznie łacińskie teksty średniowieczne w kontekście historyczno-kulturowym i obyczajowym właściwym dla różnych obszarów europejskiej „Latinitas” średniowiecznej • wykorzystywać wykształcone umiejętności w samodzielnej i własnej pracy naukowej (w tym także w archiwach) nad tłumaczeniem, analizą, interpretacją i rekonstrukcją specjalistycznych dokumentów i źródeł łacińskich z zakresu średniowiecza
C2	Osoba posługująca się językiem na tym poziomie może z łatwością zrozumieć praktycznie wszystko, co słyszy lub przeczyta. Potrafi streszczać informacje pochodzące z różnych źródeł, pisanych lub mówionych w spójny sposób odtwarzając zawarte w nich tezy i wyjaśnienia. Potrafi wyrażać swoje myśli płynnie, spontanicznie i precyzyjnie, subtelnie różnicując odcienie znaczeniowe nawet w bardziej złożonych wypowiedziach.

Z przytoczonej powyżej tabeli JCJ przedstawiającej propozycję umiejętności, które ma zdobyć uczący się, wyraźnie wynika, że jest to próba adaptacji zadań i kompetencji stawianych w procesie nauki języków nowożytnych w porównaniu do klasycznych. Próba ta wykazuje, że sfera praktycznej aplikacji poznanej wiedzy gramatyczno-składniowej, uzupełniona o leksykę, jest widocznie uboższa, a znajomość języka odbywa się na zupełnie innym poziomie i nie przekłada się w takim stopniu na umiejętność zastosowania jej w praktyce, jak w przypadku języków nowożytnych. Im wyższy poziom kompetencji językowych w językach nowożytnych, tym trudniejszy do osiągnięcia i szerszy zakres umiejętności, możliwych do zdobycia w przypadku języka łacińskiego. Należy też nadmienić, że podobne do zaproponowanych przez JCJ próby przekładu według wymogów i standardów obowiązujących dla języków klasycznych w Wielkiej Brytanii, nie sprawiały trudności uczącym się, ponieważ języki klasyczne nauczane są tam w już szkołach gimnazjalnych. Ich kontynuacja umożliwia więc zdobycie kompetencji na poziomie, jaki mogą osiągnąć wyróżniający się studenci filologii klasycznej na polskich uczelniach.

6. Podsumowanie

Niezależnie jednak od zastosowanych metod czy technik i w związku z tym narzędzi weryfikacji w nauczaniu języka łacińskiego, odpowiednio dopasowanych do zamierzonych celów, kluczowa wydaje się uwaga o możliwościach ich aplikacji w trakcie kursu języka łacińskiego w ramach lektoratu, a raczej o ich braku. Forma i warunki zaliczenia oraz godzinowe ograniczenia lektoratu decydować muszą o uproszczonym schemacie nauczania języka łacińskiego i oceniana stopnia jego opanowania. Zaliczenie otrzymuje się nie tyle na podstawie aktywnego uczestnictwa w zajęciach, ile w pomyślnie zaliczonych pisemnych testów przeprowadzanych w trakcie semestru (niekiedy jednego końcowego). Dlatego też narzucone ograniczenia w niewielkim stopniu pozwalają na próby aplikacji innych metod ewaluacji niż narzędzia weryfikacji gramatyczno-tłumaczeniowej. Tym samym wyznaczone cele muszą być dostosowane do dostępnych narzędzi. Należy więc jeszcze raz podkreślić, że celem nauczania języka łacińskiego nie jest komunikacja, lecz nauka logicznego myślenia („łacina matematyką dla humanistów”; SOSNOWSKI 2011), rozwój kompetencji językowych w obszarze stylistyki i klarowności wypowiedzi na gruncie języka rodzimego oraz poszerzenia znajomości kultury i sztuki antycznej. A ten właśnie aspekt w modelu kształcenia był i jest wspólny dla wykształcenia europejskiego, niezbędnego jako niezwykle ważny element integracji międzyludzkiej w UE i poza nią (HERMAN 2014: 10–12; GRZEŚCZAK (oprac.) 2015: 15–27; AXER 1995: 71–77).

Bibliografia

- AXER J., 1995: *Latinitas w historii i pamięci historycznej Europy Środkowo-Wschodniej*. W: AXER J., (red.): *Między Slavia Latina i Slavia Orthodoxa*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- BÖS N., 2010: *Lateinkenntnisse Für die Schule, nicht fürs Leben*. „Frankfurter Allgemeine Zeitung” 24.06.2010. <http://www.faz.net/aktuell/beruf-chance/arbeitswelt/lateinkenntnisse-fuer-die-schule-nicht-fuers-leben-1608741>. > <http://www.jaznet.net/aktuell/beruf-chance/arbeitswelt/lateinkenntnisse-fuer-die-schule-nicht-fuers-leben-1608741.html> [passim] [dostęp: 5.07.2014].
- BROWN H.D., 2000: *Principles of Language Learning and Teaching*. London: Pearson Longman.
- GRZEŚCZAK I. (oprac.), 2015: *Wszystkie drogi prowadzą do łaciny*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Sub Lupa, Instytut Filologii Klasycznej UW.
- HAAG L., STERN E. 2003: *In Search of the Benefits of Learning Latin*. „Journal of Educational Psychology”, No 95, s. 174.
- HERMANN M., 2014: *O łacinie tylko dobrze*. Kraków: Wydawnictwo Universitas.
- Impact of Classics*. Survey. 2010. <http://www.friends-classics.demon.co.uk/survey.pdf> [dostęp: 5.07.2014].
- KOMOROWSKA H., 2001: *Metodyka nauczania języków obcych*. Warszawa: Fraszka Edukacyjna.
- LIPPMANN CH., 1992: *Praca przy monitorach*. „Enter”, nr 12.
- MAJER-GEMIŃSKA B., 1992: *Zagadnienia rozumienia tekstu*. „Życie Szkoły”, nr 6.
- MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE ET MINISTÈRE DE L'ENSEIGNEMENT SUPÉRIEUR ET DE LA RECHERCHE, 2013 : *Repères et références statistiques sur les enseignements, la formation et la recherche*. Paris: RERS, 130–131. http://cache.media.education.gouv.fr/file/2013/49/9/DEPP-RERS-2013_266499.pdf [dostęp: 5.07.2014].
- MINISTERO DELL'ISTRUZIONE, DELL'UNIVERSITÀ E DELLA RICERCA, 2010 : *Schema di regolamento recante “Indicazioni nazionali riguardanti gli obiettivi specifici di apprendimento concernenti le attività e gli insegnamenti compresi nei piani degli studi previsti per i percorsi liceali di cui all'articolo 10, comma 3, del decreto del Presidente della Repubblica 15 marzo 2010, n. 89, in relazione all'articolo 2, commi 1 e 3, del medesimo regolamento”*. Roma. http://cache.media.education.gouv.fr/file/2013/49/9/DEPP-RERS-2013_266499.pdf [dostęp: 5.07.2014].
- MINISTERO DELL'ISTRUZIONE, DELL'UNIVERSITÀ E DELLA RICERCA – SERVIZIO STATISTICO, 2010: *Focus in breve Sulla scuola: Le iscrizioni alla nuova scuola superior. A.S. 2010/2011*. Roma. http://hubmiur.pubblica.istruzione.it/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/368912cb-f421-4284-b45f-46b3520612f9/Nota_iscrizioni_4-maggio_new.pdf [dostęp: 5.07.2014].
- OKOŃ W., 1970: *Zarys dydaktyki ogólnej*. Warszawa: PZWS.
- RICHARDS J., ROGERS T., 1986: *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- RICHARDS J.C., SCHMIDT R.W. (eds.), 1983: *Language and Communication*. London: Longman.
- RIVERS W.M., 1981: *Teaching Foreign Language Skills*. Chicago: University of Chicago Press.
- ROŻEK R., 2006: *Prezentacja jako nowa jakość wspomagania procesu nauczania*. <http://docplayer.pl/7274301-Prezentacja-jako-nowa-jakosc-wspomagania-procesu-nauczania.html> [dostęp: 5.07.2014].
- SIEMIENIECKI B., 1996: *Komputery w edukacji. Podstawowe problemy technologii informacyjnej*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.

- SIEMIENIECKI B., 2005: *Kształcenie na odległość w świetle badań i analiz*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- SOBOLEW L., SUJECKA-ZAJĄC J., 2014: *Ramy teoretyczne i praktyczne ewaluacji kompetencji językowych. Przykład egzaminów certyfikacji z języków obcych w UW*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- SOSNOWSKI J., 2011: Łacina uczy logicznego myślenia. Rozmowa z dr. Krzysztofem Rzepkowskim i dr. Rafałem Toczka. Polskie Radio. Trójka. [Audycja:] Klub Trójki. 7.06.2011. www.polskieradio.pl/9/396/Artykul/381891,Lacina-uczy-logicznego-myslenia [dostęp: 5.07.2014].
- SWEET H., 1899: *The Practical Study of Languages*. Reprinted. London: Oxford University Press.
- TITONE R., 1968: *Teaching Foreign Languages: An Historical Sketch*. Washington, D.C.: Georgetown University Press.
- TOCZKO R., 2014: *Polska w Europie – łacina w szkole*. „Języki Obce w Szkole”, nr 3, s. 66–71.